

УДК 364.1: 159.922.26

Данильченко Т. В., Сила Т. І.

СОЦІАЛЬНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ: МІЖ СІМ'ЄЮ І СУСПІЛЬСТВОМ, АБО TABULA RASA УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ

У статті розглядається зв'язок відчуття громади та переживання соціального благополуччя особистістю. Представлені результати емпіричного дослідження (N=158) соціально-психологічних характеристик, що впливають на відчуття громади, серед соціальних працівників. Виявлено, що для осіб з високим відчуттям громади характерні підвищене акцентування таких цінностей як скромність, толерантність; виражені потреби у повазі та розумінні з боку інших. Дані особи мають широке соціальне коло міжособистісних контактів, у них високий рівень національної ідентифікації.

Ключові слова: соціальне благополуччя, відчуття громади, соціальна робота.

Постановка проблеми. Якщо вірити даним британського інституту Legatum, у 2015 році Україна посіла 70-те місце (мінус 7 позицій у порівнянні до 2014 р.) в світі за індексом добробуту [16], випередивши серед країн Європи, хіба що Молдову з її 98 місцем у світовому рейтингу. Так, за станом економіки Україна посідає у світі 127-му позицію; за рівнем свободи підприємництва і можливості ведення бізнесу – 52-ге; за рівнем державного управління – 120-те; за рівнем освіти – 37-ме; за рівнем охорони здоров'я – 79-те; за рівнем особистої безпеки громадян – 54-те; за рівнем особистих свобод – 91-ше; за рівнем соціального забезпечення – 41-ше. Звичайно, економічна картинка цифр та індексів, у своїй претензії на об'єктивність, далеко не повною мірою відображає складний психологічний концепт соціального благополуччя у світобаченні українців, але без сумнівів, впливає на нього. Принаймні, орієнтація на євроінтеграцію, заявлена українцями не тільки на словах, але й радикальними діями у 2013 році, включала і прагнення руху в напрямі *благополучної* Європи, в усій багатоманітності значень цього терміну.

Дослідження даного феномену ускладнене відсутністю чіткого методологічного апарату. Соціальне благополуччя, особливо його суб'єктивний аспект, – порівняно нова проблема для вітчизняної соціальної психології. Здебільшого це пов'язано з наслідком суспільної ідеології, коли суспільні (а точніше, державні) інтереси домінували над індивідуальними. Власне соціальне самопочуття людини не цікавило ні політичних діячів, ні науковців. Здебільшого дана проблема розглядалася в рамках вивчення соціалізації. Соціальний компонент благополуччя представлений в сучасних теоріях у різний спосіб, зокрема, як:

1) соціальне (соціетальне) благополуччя як сума аспектів незалежного індивідуального благополуччя;

2) соціальні причини та необхідний ресурс індивідуального благополуччя;

3) аспекти індивідуального благополуччя, що мають соціальну основу;

4) індивідуальні пріоритети щодо благополуччя інших, колективного благополуччя та благополуччя спільноти;

5) індивідуальні та групові оцінки тих аспектів благополуччя, що їх стосуються. У психології акцент робиться не на системному, а на суб'єктивному аспекті – особистісне переживання оптимального соціального функціонування та його чинників.

Соціальне благополуччя – надзвичайно широке поняття. Воно включає велику кількість індикаторів, значущість яких варіюється для різних індивідів. Так, американські дослідники виділяють "товсті зв'язки" (індивідуальне переживання безпосередніх більш-менш стійких соціальних контактів) та "тонкі зв'язки" (сприймання більш широкої соціальної системи (громади, спільноти, суспільства в цілому) та реакція на соціальні зміни) [14]. Суттєво ускладнює такий поділ той факт, що стосунки особистості з певними соціальними об'єктами одночасно мають як міжособистісний, так і міжгруповий характер. Між соціальним благополуччям суспільного та індивідуального планів може виникати конфлікт. Широковідомі історичні приклади суспільств, що процвітають за рахунок його членів, і приклади людей, що процвітають за рахунок суспільства.

За даними А. Ніебоер та інших (2005), серед чинників суб'єктивного благополуччя 13% забезпечують: інтимний партнер, друзі, відносно велика соціальна мережа, вища успішність, порівняно з іншими, добре знайомими людьми. Також важливою є робота (8%) та діяльність у вільний від роботи час (7%), а анонімні безособові контакти, наприклад, в транспорті чи на вулиці (1%) майже не впливають на суб'єктивне благополуччя [18].

Чимала кількість досліджень показала акцентуацію українського населення на "ближньому колі" (так званому "колі турботи"), куди входять сім'я, друзі та ближні родичі [10]. Громада майже не розглядається українцями як джерело соціального благополуччя, однак саме громада, опосередковуючи відносини "людина-суспільство", може виступати тим ресурсом, який забезпечить повноцінне оптимальне функціонування людини в соціумі.

Події "Майдану", безсумнівно, вплинули на суспільне життя. Відбувається поступовий злам масової свідомості, особливо стосовно прийняття відповідальності за ті події, що відбуваються в Україні. Відповідно, ознаки соціального благополуччя стали аморфними, розпорошеними, а стандарти соціальної поведінки – розпливчастими.

Як дуже влучно зауважує Л.Найдьонова, "зростання стресогенності сучасного світу призводить до зростання потреби в психологічній допомозі, причому в таких обсягах, що жодне суспільство не може дозволити собі професійний ресурс індивідуальної допомоги всім, хто її потребує... Багато проблем, які вимагають нагального розв'язання і ставлять країну на межу катастрофи в недалекому майбутньому, можуть бути розв'язані завдяки розвитку соціально-психологічного ресурсу місцевої спільноти, формуванню і усвідомленню локального соціального капіталу" [6, с. 189].

У світовій практиці тим суспільним інститутом, який вирішує ці завдання, виступає соціальна робота, що в останні роки у своїх практиках психосоціальної допомоги демонструє тенденцію до зсуву від індивідуально-центрованих до орієнтованих на громаду та суспільні зміни підходів. Зокрема, у міжнародному визначенні 2002 року соціальний працівник виступає "агентом соціальних змін" [7], а визначення, прийняте Міжнародною федерацією соціальних працівників у 2014 році, ставить перед професіоналами у цій галузі завдання підвищення соціального благополуччя, зокрема: "Соціальна робота ... сприяє суспільним змінам і розвитку, суспільній згуртованості, а також наснаженню і звільненню людей. Принципи соціальної справедливості, прав людини, соціальної відповідальності і поваги до різномайття є центральними ... Соціальна робота залучає людей і структури до вирішення життєво важливих проблем і має на меті *підвищення добробуту (благополуччя)*" [12].

Складно порівнювати майже 150-річний західноєвропейський фаховий досвід соціальної роботи із 20 роками пошуків своєї ідентичності цієї професійної діяльності в Україні. Психологія діяльності соціальних працівників у громаді, власне, як і сам феномен громади, залишаються малодослідженими. Тим не менше, перспективність та актуальність цієї проблематики є безсумнівими. Зокрема, Л.Найдьонова у своїй монографії ставить проблему неготовності соціальних працівників до роботи на рівні громади, які не розглядають останню як "поле" своєї професійної діяльності, прив'язуючись до "місця" в кабінеті. З іншого боку, Ю.Швалб зазначає, що сьогодні взагалі відсутні конструкти, які б дозволяли розробляти та реалізовувати соціальні проекти, спрямовані на зміну способу життя конкретної громади як системної цілісності [11].

Відтак, цією публікацією ми маємо **на меті** пошук відповідей на запитання: наскільки спільнота є представленою в картині світу майбутніх соціальних працівників? Чи існує зв'язок між соціальним благополуччям, тяжінням до бідності та відчуттям спільноти? Які соціально-психологічні характеристики осіб із високим рівнем відчуття спільноти і чи відповідає їх поєднання сучасним соціальним запитам до фахівця із соціальної роботи?

Методи дослідження та характеристики вибірки. Програма дослідження включала наступні методики: Індекс відчуття спільноти (Sense of Community Index, SCI-2), розроблений на основі відповідної моделі МакМіллана і Чавіса [19]; ціннісний опитувальник Шварца [8]; методика дослідження ставлення особистості до інновацій Лебедевої Н., Татарко А. [4]; Шкала задоволеності життям Е.Дінера (SWLS – Satisfaction with Life Scale, 1984) [15]; питальник тяжіння до бідності В.Васютинського [1]; методика дослідження уявлень про соціальну справедливість за О. Гулевич [8].

Вибірка склала 158 осіб – студентів (денна і заочна форми навчання, 3-5 курс) і науково-педагогічних працівників факультету соціальної роботи віком від 19 до 49 років. Вони були розподілені за гендерною ознакою: 82,3% – жінки і 17,7% – чоловіки; за місцем проживання: 75,8% – міські жителі (міста з населенням до 350 тис. жителів) і 24,2% – жителі сіл. Усі опитані на момент проведення дослідження здобували вищу освіту за фахом "Соціальна робота" або викладали соціальну роботу, маючи відповідну освіту, при цьому 25 осіб (16%) працювали за фахом у різних установах соціальної сфери. Збір даних відбувався упродовж жовтня 2013 – травня 2014 року, що дозволило в аналізі виділити ще дві умовні групи: "до" (74,7%) та "після" (25,3%) Майдану.

Аналіз результатів. Найчастіше в світовій практиці для визначення загального рівня суб'єктивного благополуччя використовується Шкала задоволеності життям Е.Дінера (SWLS – Satisfaction with Life Scale, 1984). Отримані результати показали статистично значуще ($p \leq 0,01$) зростання задоволеності життям після подій на Майдані. На початку дослідження загальний показник складав 13,32 бали (нижче середнього). Зауважимо, що за даними чисельних досліджень в пострадянських країнах традиційно рівень задоволеності життям низький порівняно з іншими європейськими країнами (Diener, et al., 2010). Після подій на Майдані рівень задоволеності життям підвищився (15,92 бали – середній показник).

Ще однією важливою зміною є трансформація уявлень респондентів про соціальну справедливість. Так, в 2013 р. такі уявлення були недиференційованими. У факторному аналізі всі змінні злилися в один фактор (62,38% загальної дисперсії), провідними змінними якого були: повага (факторне

навантаження – 0,863), рівність (0,839), об'єктивність (0,821) та розуміння (0,813). Тоді як після "Революції гідності" уявлення стали більш диференційованими. У ході факторного аналізу даних було виділено два фактори (68,99% загальної дисперсії). До першого фактору (внесок в загальну дисперсію – 55,46%) увійшли характеристики позитивного міжособистісного спілкування: розуміння (0,846), щирість (0,824), доброта (0,816), істина (0,767), терпимість (0,704), повага (0,693), чесність (0,665), допомога (0,659), що дозволило позначити даний фактор "Образ бажаного спілкування". До другого фактору (внесок – 13,53%) увійшли такі дескриптори як рівноправ'я (0,926), рівність (0,909), гуманність (0,774), повага (0,565), тому даний фактор ми визначили як "Рівність соціальних можливостей". Слід зауважити, що кореляція між факторами досить висока ($r=0,799$), що може свідчити про широке узагальнення стандарту соціальної справедливості як щодо міжособистісного, так і щодо загальносоціального рівня.

Індекс відчуття громади включає чотири субшкали, які відповідають факторам психологічного відчуття спільноти в моделі Д. МакМіллана і Дж. Чавіса (1986): 1) членство, тобто почуття приналежності та емоційної безпеки. Це почуття передбачає визнання певних меж, які допомагають відрізнити "свого" та "чужого"; 2) вплив, тобто можливість відчувати себе вільним, усвідомлюючи власну впливовість через уповноваження громадою; 3) рівень задоволення потреб людини у громаді, інтегрованість та здійсненність її особистих бажань, тобто почуття єднання з іншими людьми, що базується на цінностях, які відповідають інтересам як спільноти, так і індивіда; 4) поділений емоційний зв'язок, що базується на спільному переживанні подій, історій, планів [17].

Головним завданням дослідження було з'ясування місця відчуття громади в переживанні суб'єктивного соціального благополуччя. З цією метою був проведений регресійний аналіз, де незалежною змінною був загальний рівень відчуття громади, а залежними змінними виступали різноманітні характеристики соціального функціонування особистості. Дана модель пояснила 23,6% дисперсії відчуття громади. В процесі покрокової множинної регресії ($R=0,486$) ризик заради успіху виявився найбільш важливою незалежною змінною в рівнянні та пояснив приблизно 7% дисперсії переживання відчуття громади ($\beta=0,265$, $p\leq 0,001$; β – стандартизований коефіцієнт регресії). Скромність як значуща цінність була другою змінною та пояснила додаткові 4,7% ($\beta=0,207$, $p\leq 0,004$). Тяжіння до бідності було виявлено в якості третьої змінної і пояснивало ще 3,4% ($\beta=0,198$, $p\leq 0,008$). Наступною змінною була важливість громади для особи – 3% дисперсії ($\beta=0,180$, $p\leq 0,014$). Цікаво, що громада сприймалась через фінансову підтримку: готовність поділитися матеріальними ресурсами пояснювала 2,8% загальної дисперсії ($\beta=0,170$, $p\leq 0,022$). Останньою змінною, що пов'язана з сприйманням громади, стала насолода як неважлива цінність – 2,6% дисперсії ($\beta=-0,162$, $p\leq 0,025$).

Отримані результати виявили у респондентів з високим рівнем відчуття спільноти цікаве поєднання позитивного ставлення до інновацій (зі статистично значущими показниками "готовність іти на ризик заради успіху", "креативність") та одночасно із цим тяжіння до бідності. Як вивчена життєва безпорадність (основна характеристика культури бідних) поєднується із прагненням до змін, усвідомленням власної впливовості і готовністю ризикувати заради успіху? Цікаво, що високий рівень відчуття спільноти в опитаних великою мірою забезпечується показником "вплив" – здатність відчувати себе впливовим і вільним внаслідок уповноваження громадою. Можливо, це прагнення змін заради подолання культури бідності як наслідок професіоналізації на етапі навчання, тобто сприйняття громади як предмету професійної діяльності?

Ймовірно є й інше пояснення. Очевидним є той факт, що в сучасному суспільстві людина водночас залучена до великої кількості груп. Існує певна суб'єктивна ієрархія значущості груп для індивіда: найчастіше спостерігається таке ранжування: сім'я, друзі, колеги, групи дозвілля, сусіди, приятелі, знайомі, учасники соціальних інтернет-мереж, жителі місця проживання, громадськість, суспільні інститути, держава, суспільство (Журавлев, Купрейченко, 2012). Якщо потреби в ближньому колі не задовольняються, більш усвідомленими стають реакції на другий рівень: незнайомі люди та члени громади, анонімні члени соціальних мереж стають значущими суб'єктами соціальних відносин.

Існує певний баланс між першим та другим рівнем: якщо стосунки в сім'ї людину не задовольняють і в неї нема друзів, дуже важливими стають реакції незнайомих людей (особливо в соціальних мережах, де анонімність довільна). Групи більшої дистантності легше викликають позитивні емоції (не очікуємо від сторонніх людей певних альтруїстичних дій на свою адресу), але й менше негативних (списуємо на ситуативні чинники). Третє коло (суспільство, держава) в період стабільності і відсутності загрози національній ідентичності є тлом та рідко усвідомлюється на рівні емоційних оцінок. Даний факт підтвердили результати нашого дослідження: в 2012 р. відчуття себе представником держави Україна було статистично значуще ($p\leq 0,01$) нижчим ($M=3,01$ за 5-бальною шкалою), ніж після Революції гідності ($M=3,62$).

Ще одним аргументом на користь факту зосередженості на міжособистісних стосунках та відносно низької участі у громаді є рейтинг цінностей, пов'язаний з різними соціальними суб'єктами. Так, найбільш важливим є безпека сім'ї ($M=6,5$ за 7-бальною шкалою), наступною за значущістю є справжня дружба (5,63), потім зріла любов (5,4), турбота про слабких (5,27), останнім – відчуття приналежності (4,81).

Важливим завданням нашої роботи було виявлення особливостей тих осіб, для яких характерний високий рівень відчуття громади. З цією ціллю був проведений кластерний аналіз, в ході якого

респонденти були поділені на три групи з високим (23,4% респондентів), середнім (55%) та низьким (21,6%) рівнем відчуття громади. Цікаво, що ні за рівнем задоволеності життям, ні за рівнем толерантності вони не відрізнялися. Статистично достовірні відмінності наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

**Відмінності між особами
з різним рівнем відчуття громади (М)**

Характеристики	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	P
Тяжіння до бідності	12,20	14,28	16,27	0,003
Ризик заради успіху	9,88	11,33	12,80	0,002
Креативність	10,67	12,62	13,0	0,006
Важливість відчуття громади (6-бальна шкала)	3,88	4,38	4,44	0,046
Відчуття себе представником держави Україна (5-бальна шкала)	2,63	3,27	3,38	0,011
Готовність оточуючих поділитися матеріальними речами з нужденними (5-бальна шкала)	3,13	3,40	3,77	0,025
Розуміння як елемент соціальної справедливості (5-бальна шкала)	3,48	4,14	4,15	0,044
Щирість як елемент соціальної справедливості (5-бальна шкала)	3,13	3,63	4,31	0,002
Повага як елемент соціальної справедливості (5-бальна шкала)	3,70	4,21	4,54	0,025
Єдність з природою як цінність (7-бальна шкала)	3,04	4,02	4,46	0,002
Широта поглядів як цінність (7-бальна шкала)	4,04	4,31	4,88	0,020
Скромність як цінність (7-бальна шкала)	3,25	3,93	4,58	0,006

Отже, можемо скласти портрет людини, для якої характерне вище відчуття громади. Це патріоти, для яких важливо реалізовувати нові проекти, досягаючи успіху. У стосунках вони цінують автентичність, повагу з боку інших людей, досягнення розуміння. Їх соціальне коло надзвичайно розлоге: воно включає не тільки безпосередні контакти ("товсті зв'язки"), але й більш широку соціальну систему (громаду, державу, суспільство в цілому, природу як екологічний соціальний простір). Вони мало схильні до накопичення матеріальних благ: орієнтовані на скромний спосіб життя, культуру бідності та вірять, що оточуючі допоможуть нужденним у разі потреби.

Деякі особливості нам виявляються цілком закономірними: очевидним є той факт, що у різних людей орієнтація на ближнє чи дальнє соціальне коло може відрізнитися. Таким чином узгоджується відчуття громади, її значущість в житті особи та відчуття себе громадянином України. Також зрозумілою є вища орієнтація на громаду тих осіб, що шукають задоволення таких соціальних потреб як повага і розуміння, не тільки в сім'ї, але й в більш широкому соціальному колі. Даний аспект почасти відбивається в підвищеній цінності широти поглядів, а також непрямо – в цінності єднання з природою. Деяко неочікуваними є поєднання таких показників як тяжіння до бідності, ризик заради успіху, креативність та значущість скромності.

Тяжіння до бідності зазвичай розглядається як "схильність особи обирати бідність як стиль життя, надавати перевагу такому стану як суб'єктивно комфортному" [1, с. 17]. Дослідження свідчать, що бідні люди більше схильні до колективізму, розраховують на сторонню допомогу, а багатим притаманні егоїстичність та індивідуалізм. У даному випадку тяжіння до бідності пов'язане саме з орієнтацією на суспільні інтереси. Крім того, діяльність в соціальній сфері не передбачає суттєвих матеріальних надходжень. Можливим поясненням може виступати впевненість опитуваних в тому, що вони "бідні, однак високоморальні", тому що чесні, скромні і допомагають іншим людям. Зауважимо, що українські громади в більшості випадків не мали фінансових ресурсів. У зазначеному контексті тяжіння до бідності може відображати особливості сприймання громад як суб'єкта економічних стосунків.

Висновки. Отже, можемо зробити висновок, що концентрація на "колі турботи", характерна загалом і для майбутніх соціальних працівників. Дослідження виявило також статистично значущий вплив суспільних трансформацій (Майдан) на зростання рівня задоволеності життям і підвищення відчуття патріотизму, усвідомлення себе громадянином України.

На відміну від результатів численних західноєвропейських та американських досліджень, наші дані не продемонстрували зв'язку між соціальним благополуччям і відчуттям спільноти. Припускаємо,

що це пов'язано з якісно іншою роллю, яку відіграє спільнота/сусідство в "західному" способі життя. Відчуття спільноти є недостатньо представленим в картині світу українців, зокрема, і соціальних працівників.

Високий рівень відчуття громади властивий близько п'ятій частині опитаних. Для них характерні підвищене акцентування таких цінностей як скромність (особливо у рівні домагань щодо фінансових надходжень), толерантність, виражені потреби у повазі та розумінні з боку інших, а також орієнтація на "справедливість". Для них менш характерний "психологічний ізоляціонізм". Навпаки, дані особи мають широке соціальне коло міжособистісних контактів, у них високий рівень національної ідентифікації.

Маємо сподівання, що виявлене в результаті дослідження протиріччя між поєднанням тяжіння до бідності з його "вивченою життєвою безпорадністю" та позитивним сприйняттям інновацій, готовністю іти на ризик заради успіху і творчістю, яке виявлене у майбутніх соціальних працівників з високим відчуттям спільноти, є ознакою поступових змін у сприйнятті власної професійної діяльності, свого місця в ній та можливостей, які розкриваються у сучасній українській громаді для підвищення соціального благополуччя людини і суспільства.

Використані джерела

1. Васютинський В.О. Психологічне тяжіння до бідності та самоефективність у контексті ціннісного самовизначення особи / В. Васютинський // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – 2015. – Вип. 20 (1). – С. 16-22.
2. Васютинський В.О. Питальник "Психологічне тяжіння до бідності": методологічне обґрунтування, процедура розробки, зміст / В. Васютинський // Наукові студії із соціальної політичної психології. Зб. статей. – 2013. – Вип. 32 (35). – С. 54-61.
3. Журавлев А.Л. Социально-психологическое пространство личности / А.Л. Журавлев, А.Б. Купрейченко. – М.: Изд-во "Институт психологии РАН", 2012. – 496 с.
4. Лебедева Н.М. Методика исследования отношения личности к инновациям / Н.М. Лебедева, А.Н. Татарко // Альманах современной науки и образования. – Тамбов: Грамота, 2009. – № 4 (23). – Часть II. – С. 89-96.
5. Найдюнова Л.А. Психологічна готовність до роботи із територіальними спільнотами/ Л.А. Найдюнова // Соціальна служба в Україні: соціально-психологічні засади формування й ефективного функціонування. Матеріали науково-практичної конференції (12 травня 2005 р., м. Черкаси). – Київ: Фенікс, 2005. – С. 492-495.
6. Найдюнова Л.А. Соціальні мережі як ландшафт роботи з клієнтом у "малому світі" сусідства / Л.А. Найдюнова // Наукові студії із соціальної та політичної психології: зб. статей. – К.: Міленіум, 2008. – С. 182-190.
7. Семигіна Т. Міжнародне визначення соціальної роботи / Т. Семигіна, О. Брижовата // Соціальна політика і соціальна робота. – 2002. – №3/4. – С. 144-145.
8. Татарко А.Н. Социальный капитал: теория и психологические исследования: монография / А.Н. Татарко, Н.М. Лебедева. – М.: РУДН, 2009. – 233 с.
9. Татарко А.Н. Социальный капитал как фактор отношения к деньгам / А.Н. Татарко // Психологический журнал. – 2012. – Том 33. – №3. – С. 96-105.
10. Хахулина Л. Человек в системе социальных связей/ Л. Хахулина // Вестник общественного мнения. Данные. Анализ. Дискуссии. – 2006. – №1 (81) январь-февраль. – С. 39-49.
11. Швалб Ю.М. Социально-психологические аспекты институционализации социальных проектов в локальных общинах / Ю.М. Швалб // Актуальні проблеми психології: Екологічна психологія: Збірник наукових праць / за ред. С.Д. Максименка. – т.7. – вип. 20. – Ч.2. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 263-270.
12. Global Definition of Social Work. Accessed on 12.03.2014. <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/>
13. Diener, E., Ng, W., Harter, J., Arora, R. (2010). Wealth and happiness around the world: Material prosperity predicts life evaluation, whereas psychological prosperity predicts positive feelings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 99, 52–61.
14. Land, K. C. (2010). Child and Youth Well-Being Index (CWI) Annual release. North Carolina, USA: The Foundation for Child Development (FCD).
15. Larsen, R. J., Diener, E., Emmons, R. A. (1985). An evaluation of subjective well-being measures. *Social Indicators Research*, 17, 1–17.
16. 2015 Legatum Prosperity Index. Accessed on 11.09.2015. www.li.com/activities/publications/2015-legatum-prosperity-index
17. McMillan, D. W., Chavis, G. D. M. (1986). Sense of Community: a Definition and Theory. *Journal of Community Psychology*, 14, 6-23.
18. Nieboer, A., Lindenberg, S., Boomsma, A., Van Bruggen, A. C. (2005). Dimensions of well-being and their measurement: The SPF-IL Scale. *Social Indicators Research*, 73, 313–353.
19. Sense of Community Index 2 (SCI-2): Background, Instrument, and Scoring Instructions. Accessed on 11.07.2013. [www.communityscience.com/pdfs/Sense%20of%20Community%20Index-2\(SCI-2\).pdf](http://www.communityscience.com/pdfs/Sense%20of%20Community%20Index-2(SCI-2).pdf)

**SOCIAL WELLBEING:
BETWEEN THE FAMILY AND SOCIETY OR TABULA RASA
OF THE UKRAINIAN COMMUNITY**

The connections between the sense of community and social well-being experiences of a person are being considered in the article. The results of empirical studies (N = 158) of socially-psychological characteristics that affect the sense of community among social workers are presented.

Social well-being in psychology is considered as the subjective experiences of the optimal social functioning and its factors. The three level model of social well-being is presented:

- a) the circle of care, concern (family, friends);*
- b) the circle of community (neighbourhood);*
- c) the society circle (societal level).*

In this sense a large number of studies showed accentuation of Ukrainian population in the circle of care. The community is hardly seen by Ukrainians as a source of social well-being, but it is the community, mediating relations "person-society" can be a resource to those that will promote the optimal functioning of the human in the society. According to its Global Definition (2014), Social Work promotes well-being, cohesion and solidarity.

In this respect the authors aimed to answer the questions: how the community is represented in the mental maps of Ukrainian social workers? Is there a relationship between social well-being, poverty culture and the sense of community? What are the social and psychological characteristics of people with high sense of community and whether their combination meets the social expectations to the modern social worker?

Most of the social workers under the study showed typical for Ukrainians concentration on the "circle of care". It was found statistically significant impact of social transformations (Maidan) on the growth of life satisfaction and increase of the feeling of patriotism and Ukrainian citizenship. Nevertheless our data showed no relationship between social well-being and sense of community. The feeling of community is not significantly represented in the Ukrainian social workers' worldview. High level of the sense of community is inherent to about 20 percents of the respondents. They are characterized by an increased emphasis of values such as modesty, tolerance, expressed need for respect and understanding of others and focus on "justice." Psychological isolationism is not typical to them. On the contrary, these people have a wide social circle of interpersonal contacts; they have a high level of national identification. At the same time social workers with high levels of the sense of community combine the contradictory characteristics: the gravity to poverty with its "studied life helplessness" on the one hand and the positive perception of innovation, willingness to take risks for the sake of success and creativity – on the other. We hope this could reflect the gradual changes in professional self-perceptions of social workers as well as the opportunities disclosed in the modern Ukrainian community to improve personal wellbeing and social welfare.

Key words: *social well-being, sense of community, social work.*

Стаття надійшла до редакції 19.05.2015